

Türkiye Hayvancılığının Sorunları Hakkında Rapor*

Prof. Dr. İsmet BARAN **
Prof. Dr. Kemal ÖZAN ***
Prof. Dr. Hümeysra ÖZGEN ****
Prof. Dr. Cemal Nadi AYTUĞ *****

1. HAYVANCILIK NİÇİN ÖNEMLİDİR?

Hayvanın, hayvansal ürünlerin ve hayvancılık işletmelerinin bazı karakteristik özelliklerinden dolayı bütün ülkeler hayvancılık sektörüne önem verme ihtiyacını duyarlar. Hayvancılığı önemli kılan başlıca faktörler şunlardır :

1.1. Dengeli ve Sağlıklı Beslenme İhtiyacı : İnsan beslenmesinde, normal büyüme, hastalıklara karşı direnç ve entellektüel gücün gelişmesinde hayvansal proteinin önemi herkes tarafından çok iyi bilinmektedir. Hayvansal orijinli gıdaların insan sağlığı ve toplum dinamizmi üzerindeki büyük etkisi anlaşıldığından beri, hayvansal ürünler stratejik madde durumuna girmiştir.

1.2. Sanayiye Hammadde Sağlama : Yapağı, tiftik, deri, ipek vesair hayvansal orijinli hammaddeleri işleyen sanayi kolları hayvancılığa bağımlıdır. Derinin, yapayının, tiftiğin ve ipeğin yerini tutacak başka bir hammadde mevcut değildir.

1.3. Artık Maddelerin Değerlendirilmesi : Evcil hayvanlar, insan gıdası olarak değerlendirilmesi mümkün olmayan çeşitli mera bitkilerini; saman, sap, kapçık, kavuz, yabani ot ve diğer tarım artıklarını; küspe, posa, kepek, melas ve benzeri sanayi artıklarını; ve diğer artıkları değerlendirerek hem kendi yaşam enerjilerini sağlarlar ve hem de et, süt, yumurta, yapağı gibi insan için çok büyük önem taşıyan ürünleri üretirler.

1.4. Tarımsal Üretime Katkı : İnsan gıdası niteliğinde olmayan çeşitli bitkisel ürünlerin hayvanlar tarafından değerlendirilmesi toprağın rantını yükseltir. Hayvanın gübresi toprağın verimini artırır. Hayvandan sağlanan işgücü tarımda enerji kaynağı olarak değer taşır.

* Bu rapor, 11 Mart 1981 günü Fakülte Dekanları tarafından Sayın Devlet Bakanımız Orgeneral Kenan EVREN'e sunulmuştur.

** İ. BARAN : A. Ü. Veteriner Fakültesi Dekanı

*** K. ÖZAN : İ. Ü. Veteriner Fakültesi Dekanı

**** H. ÖZGEN : F. Ü. Veteriner Fakültesi Dekanı

***** C. N. AYTUĞ : B. Ü. Veteriner Fakültesi Dekanı

1.5. Sermaye, Döviz, Enerji ve Teknoloji Kolaylıkları : Hayvancılık sektöründe makina, enerji, akaryakıt ve döviz gereksinimleri diğer sektörlerle nazaran son derece düşüktür. Hatta geleneksel ekstansif hayvancılık işletmeleri bunların hiçbirine muhtaç dahi olmayabilir. Enerji darboğazı, petrol krizi ve döviz darlığı gibi sıkıntılardan en az etkilenen sektör hayvancılık sektörüdür. Böyle zamanlarda hayvancılık ekonomiye yük değildir ve hatta bunalımdan çıkışta önemli bir destek olabilir.

Hayvanın kendisi ve yediği yem genellikle o ülkenin kendi özmal olduğu için üretim araçları ve teknoloji açısından dışa bağımlılık da sözkonusu olmayabilir. Döviz girdileri düşüktür. Hayvancılıkla ilgili teknolojik gereksinimler de oldukça basittir. Yerli teknoloji ve o yörede bulunan yapı malzemeleri ile çözümler sağlanabilir. Sermaye gereksinimi de diğer sektörlerle göre düşüktür.

1.6. Kendi Kendine Yeterlilik : Hayvanın hergün ürettiği ürünler kolayca paraya çevrildiği için işletmede nakit sıkıntısı fazla olmaz. Ekonomik ömrünü tamamlayan hayvan kesime sevk edilerek yeni bir kaynak yaratır. Hayvanın yavrusu ananın yerini aldığı için kapasite düşmez ve hatta artar. Diğer sektörlerde böyle bir avantaj yoktur.

1.7. İstihdam Yaratma Kolaylığı : Hayvancılık sektörüne bağlı yaklaşık 100 işkolu vardır. Bu iş kollarında üretim, değerlendirme ve pazarlama gibi çeşitli iş alanlarında kadınlar, çocuklar ve yaşlılar da dahil olmak üzere her yaşta ve her meslekten insanlar iş bulabilmektedirler. Kırsal kesimde ailenin her ferdinin hayvanla ilgili bazı görevleri vardır. Gizli işsizliği önlemede ve başka alanlarda değerlendirilmeyen artık işgücünü üretime çekmede hayvancılığın payı çok büyüktür.

1.8. Dengeli Kalkınma Olanakları : Kültür tarımının yapıldığı en verimli topraklardan tarıma hiç elverişli olmayan çorak steplere, çıplak dağlara kadar her yerde ve her iklimde hayvancılık yapılabilir. Kalkınmayı hızlandırmak, geri kalmış yörelerde istihdam yaratarak bölgelerarası dengesizlikleri azaltmada hayvancılığın bu özelliğinden yararlanılabilir.

1.9. Pazarlama Kolaylıkları : Hayvan ve hayvansal ürünler kolayca pazara taşınabilirler; gerek iç ve gerekse dış pazarlarda her zaman alıcı bulur ve gerektiğinde hertürlü mal ile takas edilebilirler. Bitkisel ürünün hayvana yedirilerek indirekt olarak pazara sevki genellikle daha kârlıdır. İleri sanayi toplumları bunun bilincinde oldukları için Tarım Sektörü içinde hayvansal üretimin payı % 70-80'e kadar yükselmiştir.

1.10. Kalkınan Toplumun İç Dinamizmi : Kalkınmakta olan ülkelerde sanayileşmenin ilerlemesi, şehirlerin ve metropolitan alanların büyümesi sonucu hayvansal ürün talebinin artması; tarımda makinalaşma sonucu kırsal kesimde gizli işsizliğin artması, bu arada kırsal kesimde de ulaştırma, eğitim ve diğer sosyal hizmetlerin gelişmiş olması gibi faktörler toplumun her kesiminden ve her meslekten insanı yeni iş alanları aramaya sevkeder. Bu dönemde, hayvancılık alanında yatırım eğilimi artar, hayvancılık işletmeleri gerçek bir sanayi işletmesi niteliğine bürünür ve artık hayvancılık kültürlü insanların da ilgi duyduğu yatırım alanı haline dönüşür.

2. TÜRKİYE'NİN HAYVANCILIK POTANSİYELİ NEDİR?

2.1 Mevcut Durum :

2.1.1. Hayvancılık Sektörünün Toplum Yaşamımızdaki Yeri : Binlerce yıllık tarih içinde hayvancılık Türk halkının sosyo ekonomik yaşamında, kültüründe ve geleneklerinde yer etmiştir. Hayvan, kırsal kesim insanımız için hayatın bir parçası, ekonomik özgürlüğün simgesidir. Bu kesimde hayvan pazar için değil, öncelikle ailenin ihtiyaçları için beslenir.

2.1.2. Hayvancılık Sektörünün Milli Gelir İçindeki Yeri : Gücünü ülkenin özkaynaklarından alan hayvancılık sektörü bugünkü ilkel yapısı ile dahi Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içinde % 8.5 gibi oldukça yüksek bir paya sahiptir. GSMH içinde Tarım Sektörünün payı giderek azalmasına karşılık, Tarım Sektörü içinde hayvancılığın payı yükselmektedir. Bu pay dördüncü plan döneminde % 34.1'den % 37.9'a çıkmıştır. Beşinci Plan döneminde artma eğilimi devam etmektedir.

2.1.3. Mevcut Hayvan Varlığı : DİE Tarım istatistiklerine göre 1979 yılında Türkiye'de mevcut hayvan sayısı şöyledir :

Sığır	15 567 000
Manda	1 040 000
Koyun	46 016 000
Kıl Keçisi	15 109 000
Tiftik Keçisi	3 666 000
At	807 000
Merkep	1 331 000
Katır	315 000
Deve	12 000
Evcil domuz	13 000
Kümes Hayvanı	56 200 000

Türkiye bu kadar hayvan varlığı ile sayı bakımından dünyanın 8 ülkesi arasında yer almaktadır.

2.1.4. Üretim Durumu : Ülke hayvanlarının büyük çoğunluğu ıslah edilmiş yerli ırklardan oluştuğu için verimleri dünya ortalamalarının bir hayli altındadır. 1979 yılı istatistiklerine göre, başlıca hayvansal ürünlerin üretim durumu şöyledir :

Kırmızı et (Sığır, koyun, manda, keçi)	838 000 ton
Tavuk eti	130 000 ton
Balık (Deniz, tatlı su, kültür balıkçılığı)	246 000 ton
Süt	5 411 300 ton
Yumurta	4 322 700 000 adet
Deri	9 576 400 adet
Sakadat	124 600 ton
Yapağı	59 000 ton
Tiftik	5 800 ton
Kıl	9 200 ton

Bu rakamlar, Türkiye'de kişi başına yılda ortalama 22 kg. et, 5.5 kg. balık, 120 litre süt, 95 adet yumurta üretildiğini göstermektedir.

2.1.5. Hayvancılığın Dış Ticaretteki Yeri : Canlı hayvan, et, su ürünleri, barsak ve yapağı ihracatından 1978'de 124 milyon dolar, 1979'da 94 milyon dolar, 1980 Kasım sonuna kadar da 114 milyon dolar döviz sağlanmıştır. Deri mamulleri, halı, kilim ve diğer sanayi ürünlerinden de 40 milyon dolar döviz sağlanmaktadır. Bu resmi ihracat, toplam ihracat içinde % 7 dolayında bir paya sahiptir. İhracatta canlı hayvan ve etin yeri önemlidir. 1978'de 60 milyon dolar, 1979'da 45 milyon dolar, 1980 Kasım sonuna kadar 80 milyon dolarlık canlı hayvan ve et satımı yapılmıştır. Kaçak yolla Ortadoğu Ülkelerine giden canlı hayvan miktarı resmi yolla ihraç edilenden 4-5 kat daha fazladır. 1979'da resmi kanalla 45 milyon dolarlık canlı hayvan ve et ihracatına karşılık 282 milyon dolarlık kaçak canlı hayvan ihracatı olduğu tahmin edilmektedir. Kaçak canlı hayvan ihracatından elde edilen döviz de hesaba katılırsa Türkiye'nin hayvancılıktan elde ettiği döviz miktarının 400 milyon dolar civarında olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.6. Türkiye'nin Doğal Koşulları : Türkiye'nin iklim ve toprak özellikleri hayvancılığa elverişlidir. Ülkenin her yanında değişik boyutlarda hayvancılık yapılabilir. Bazı yörelerde hayvancılıktan başka geçim kaynağı yoktur.

2.2. Mevcut Potansiyel Artabilir mi? : Aşağıda belirteceğimiz nedenlerden dolayı Türkiye'nin hayvancılık potansiyeli kısa vadede önemli artışlar göstermeye namzettir :

2.2.1. Dış Pazarlardaki Gelişmeler : Hayvan ve hayvansal ürün ihracatında en önemli yeri işgal eden Ortadoğu Ülkelerinde çok yüksek petrol geliri nedeni ile hayvansal ürünler için büyük bir pazar oluşmuştur. Ulaştırma kolaylıkları, din ve gelenek benzerlikleri Türkiye'ye avantaj sağlamaktadır. Özellikle Türk koyun etine özel bir ilgi vardır. Avustralya donmuş koyun etinin tonunu 2000 dolara satarken Türkiye 3800 dolara satabilmektedir. Türkiye resmi ve kaçak yollardan bu ülkelere yılda ortalama 112.000 ton ete muadil canlı hayvan veya et satmaktadır. Et üretimini % 30 arttırılması halinde şimdikinin üç dört katını satması ve şimdi kazandığı 350-400 milyon dolar yerine 1 milyar dolar kazanması mümkündür.

2.2.2. Tarımsal Yapı Değişmeleri : Makina, akaryakıt, gübre girdilerinin gideerek artması, stokların büyümesi, devlet subvansiyonlarının daralması, kredilerin azalması, faiz oranlarının yükselmesi, işçi ücretlerinin artması gibi faktörler çiftçileri zor duruma düşürmüştür. Tarımda yapısal değişmeler beklenmektedir. Ekilen toprakların hayvancılığa da destek olacak şekilde değerlendirilmesi, yem üretiminin arttırılması ve tarımda polikültürün geliştirilmesi eğilimleri güçlenmektedir.

2.2.3. Sayısal Artış : Son otuz yılda hayvancılığı olumsuz yönde etkileyen çeşitli faktörlere (mera darlığı, yem kıtlığı, narhlar, kredi azlığı, yapağı, süt tozu, tereyağ ithali v.s.) rağmen hayvan sayısı azalmamış, bilakis artmıştır. Kalkınma plânlarında hayvan sayısının azaltılıp birim başına verimin arttırılması öngörüldüğü halde, son 20 yılda sığır sayısı % 25, koyun sayısı % 27, kanatlı hayvan sayısı % 100 artış göstermiş; keçi sayısı azalmıştır. Diğer hayvan türlerinde önemli değişme yoktur. Bu kadar yüksek sayıda hayvanın muhafaza edilebilmiş olması bile başarıdır.

2.2.4. Verim Artışı : Birim hayvan başına yıllık verim artışı yıldan yıla düzelmektedir. Dördüncü plan döneminde yıllık % 4.6 üretim artışı sağlanmıştır. Özellikle et ve yumurta üretiminde plan hedefleri aşılmıştır. Türkiye hayvansal üretimde yıllık % 7-8 oranında verim artışını sağlayabilecek güçtedir.

3. TÜRKİYE HAYVANCILIĞININ BAŞLICA SORUNLARI NELERDİR?

Türkiye'de hayvancılığın gelişmesini olumsuz yönde etkileyen başlıca faktörler şunlardır :

3.1. Yem Yetersizliği : Verimi etkileyen en önemli faktör beslenmedir. Bakım ve beslenmenin verim üzerine etkisi % 70'dir. Yem kaynakları yeterli olmadığı için hayvanlarımız açtır, dengeli beslenmemektedir. Mevcut 21.5 milyon hektar mera arazisi hayvanların ancak % 44'ünün 5-6 aylık ihtiyacına yeter düzeydedir. Mevcut hayvan sayısı itibariyle 35 milyon ton kaba yem üretilmesi gerekirken ancak 18-20 milyon ton kaba yem üretilmektedir. 7.8 milyon ton yemlik tahıl ve bakliyat ile 2.6 milyon ton kepek ve 0.5 milyon ton yağlı tohum küspesi kesif yem ihtiyacının ancak dörtte üçünü karşılamaktadır.

3.2 Kalıtsal Yapı Yetersizliği : Kalıtımın verim üzerine etkisi % 30'dur. Mevcut hayvanlarımızın büyük bir bölümü yerli hayvan olduğu için verimleri düşüktür. Mevcut sığır popülasyonunun ancak % 13'ü kültür sığırdır. Merinos koyunu gereği kadar yaygınlaşmamıştır. Ankara keçisi gerilemiştir. Ana damızlık tavuk materyali yurt dışından gelmektedir.

3.3. Damızlık Temininde Güçlük : Birim başına daha yüksek verim elde etmek için kültür ırkı hayvan beslemek isteyen yetiştiriciler istedikleri kalitede hayvanı istedikleri zaman bulamamaktadırlar. Devletin ürettiği damızlık yeterli değildir. Sertifikalı damızlık yetiştiriciliği gelişmemiştir. Yetiştirici ya elindeki yerli hayvanları melezleme yolu ile ıslah etmek, ya da yerli hayvanları elden çıkartıp başka yerlerden ve hatta yurt dışından damızlık ithal etmek zorundadır. Birinci yol güvenli, tutarlı ve az rizikolu olmakla beraber, sabır ve zaman gerektiren bir yoldur. İkincisinde, kısa vadede başarı şansı mevcut ise de, ağır bir borç altına girme; hayvanların çevreye uyamaması, bakım ve beslenme yetersizliği, hastalıklar sonucu ağır telef verme gibi büyük rizikoları vardır.

3.4. Hayvan Sağlığı Sorunları : Türkiye'nin bulunduğu iklim kuşağında rastlanılması olağan sayılan salgın ve paraziter hastalıkların yüzlercesi eskidenberi ülkede mevcut idi. Son yıllarda hastalıklarla mücadelede devlet etkinliğinin azalması, kontrolsüz hayvan ve biyolojik madde ithalatı, hayvan hareketlerinin artması, beslenme koşullarının bozulması ve kültür hayvanlarının çoğalması gibi faktörler hem hastalık sayısını arttırmış ve hem de hastalıklarla mücadele zorlaşmıştır.

3.5. İstihdam ve Personel Sorunları : Hayvancılık sektörü ile ilgili hizmetlerde birinci derecede sorumlu ve yetkili olan Veteriner Hekimlik mesleği uzun yıllar ihmale uğramıştır. Mevcut 2800 Veteriner Hekim ile 60.000 yerleşme merkezine dağılmış milyonlarca hayvancılık ünitesine yeterli ve etkili bir hizmet ulaştırmak mümkün değildir. Ülkemizde bir Veteriner Hekime düşen evcil hayvan sayısı 40-60.000 dolaylarındadır. Bu sayı gelişmiş ülkelere nazaran 10-20 misli daha yüksektir. Hizmet dağımık ve çoğunlukla da uzmanlığı gerektirecek niteliktedir. Kültür hayvancılığına doğru gidiş hızlandıkça uzman Veteriner Hekim ihtiyacı geometrik dizi içinde artacaktır. Ülkemizde halen Veteriner Hekim açığı vardır. Ancak 20 yıl sonra bugünkü İtalya'nın veya Balkan ülkelerinin hizmet kapasitesi kadar kapasite yaratılabileceği tahmin edilmektedir. Yardımcı personel, sağlık memuru, laborant ve teknisyen açığı da önemlidir. Kalifiye çoban, bakıcı, sağıcı gibi personel de çok güç bulunmaktadır. Kalifiye personel yetiştirilmesine önem verilmemektedir. Mevcut personelin eğitim düzeyi çok düşüktür.

3.6. Pazarlama Sorunları : Üretim birimleri çok dağınık ve yapıları da çok farklı olduğu için yetiştiriciler pazarlama örgütleri kurmada, pazar şartlarını takip etmede, üretimi talebe göre ayarlama güçlük çekmektedirler. Dayanaksız ürünlerin nakli ve stoklanması zordur. Soğuk zincir gelişmemiştir. Bu faktörler pazarlamada araçları güçlü kılmıştır. Tüketicinin ödediği paranın ancak yarısı, belki daha da azı üreticinin eline geçmektedir. Pazarlamada rol alma durumunda bulunan çeşitli devlet kuruluşları yetersizdir. Bu kuruluşlarla üreticiler arasında bağlar gevşektir. Kuruluşlar arasında koordinasyon da bozuktur. Örneğin ete serbest fiyatlarına denk ücret ödenirken, sütte maliyetin altında ödenmesi yüzünden dişi damızlıklar kasaba sevkedilmekte ve sonuçta etin kaynağı da kurmaktadır. Döviz sıkıntısına rağmen yapığı ithalata, merinos koyunculunun gelişmesini engellemektedir. Geçmişte, dış yardım adı altında süt tozu ve tereyağ dağıtımı da süt sığırcılığını baltalamıştır. Kalite standardı gelişmediği için dış pazarlara girişte zorluk çekilmekte, canlı hayvan satışı (resmi veya kaçak) tercih edilmektedir.

3.7. Kredi Sorunları : Hayvancılık sektörü kredi ve finansman bakımından da gerekli desteği bulamamıştır. Hayvancılık sektörü tarım içinde yaklaşık % 38 pay sahibi olduğu halde, Ziraat Bankası kredilerinin ancak % 5'i, AID kredilerinin ancak % 10-12'si hayvancılık sektörüne gitmiştir. Topraksız çiftçiler, Hayvancılık Birlik ve Kooperatifleri hayvancılık kredisi bulmada daha çok sıkıntı çekmektedir.

3.8. Kamu Hizmetlerinin Örgütlenmesinde Yetersizlik : Hayvancılık sektörünü ilgilendiren hizmetlerin büyük bölümü yasalarımıza göre devletin gözetimi ve denetimi altındadır. Bazı hizmetler sadece devlet eliyle yürütülür. Planlama, örgütlenme, denetim ve uygulama fonksiyonlarının düzenlenmesinde hizmetin bütünlüğü ve etkinliği kaybolmuştur. 3203 sayılı kanunun belirlediği 3 temel üretim biriminden biri olan hayvancılık sektörü Bitkisel Üretim Sektörünün bir kolu gibi görülme istenmiştir. Bu anlayışın zorlamalarıyla yapılan düzenlemeler sonucunda hizmetler dağılmış, etkinlik azalmış, tekerrürler çoğalmış, kaynaklar israf edilmiştir.

Hayvancılık hizmetleri ile ilgili kuruluşlar ve bu kuruluşların mensupları görev, yetki ve sorumluluk tartışmaları içine itilerek bazı fonksiyonlarını yapamaz duruma getirilmişlerdir.

3.9. Eğitim ve Araştırma Sorunları : Türkiye'de Veteriner Hekimlik mesleği birbuçuk asırlık bir geçmişe sahip olduğu halde, eleman sayısı ve olanaklar bakımından arzu edilen gelişmeyi sağlayamamıştır. Özellikle 1950-1970 arasındaki yıllarda bütün dünyada çok hızlı gelişmeler olurken Türkiye'de Veteriner Hekimlik mesleği büyük sarsıntı geçirmiştir. İstenen sayıda Veteriner Hekim yetiştirilemediği gibi, yetişenlerin de önemli bir bölümünü meslekte ve hatta ülkede tutmak mümkün olmamıştır. Bununla beraber, son on yıl içinde üç yeni Veteriner Fakültesinin açılmış olması ve öğrenci kontenjanlarının artırılması, Veteriner Hekim açığının kısa vadede kapatılması için uygun bir ortam hazırlamıştır.

Araştırma hizmetleri ülke ihtiyaçlarına yeterli düzeyde değildir. Bilimsel verilerden ve bilim adamlarından gereği gibi yararlanılmamaktadır. Üniversitelerle uygulayıcı kamu kuruluşları arasında organik bağların geliştirilmesi gereklidir.

4. BU SORUNLARI YARATAN FAKTÖRLER NELERDİR?

Hayvancılıkla ilgili sorunları yaratan başlıca faktörler şunlardır :

4.1. Erozyon ve Mera Tahribi : Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonraki

dönemde hızla değişen teknoloji, ucuz ve bol enerji, ulaşım ve haberleşme olanaklarının artması gibi faktörler insanların düşüncelerini, geleneklerini, yaşam biçimini ve üretim modelini hızla değiştirmiştir. Doğal kaynaklar sanki hiç tükenmeyecekmiş gibi insanın yararına ve bir bakıma insanın insafına terkedilmiştir. Toprağın ölçüsüz kullanımı sonunda Toprak-Bitki-Hayvan üçlüsü arasında ekolojik denge bozulmuştur. Toprak erozyona uğramış, mera ve orman küçülmüş ve tahrip olmuştur. Bitkisel üretimi arttırabilmek için toprağı daha çok eşelemek, daha çok kimyasal gübre, daha çok ilaç kullanmak gerekmiş, her yıl bir miktar mera ve bir miktar orman tarlaya dönüşmüştür. Erozyona karşı etkili önlem alınmadığı için her yıl bir ilimizin yüzeyini örtebilecek miktarda tarım toprağı erozyonla yok olmuş, ekilebilir topraklar çoraklaşmaya ve verimini yitirmeye başlamıştır. Toprak fakirleştiğı için hayvanlar aç kalmıştır.

4.2. Yem Üretimi Hizmetlerine İlişkin Faktörler : Bitkisel üretim sektörü içinde yem bitkileri üretimine gereken önem verilmemiştir. Yeryüzünde tanınan pek çok yem bitkisinin kökeni Türkiye'dir. Fakat, Türkiye'de yem bitkilerinin geliştirilmesi, yayılması ve teşvik edilmesi hususunda çaba harcanmamıştır. Halen kültür arazisinin ancak % 3 kadarı yem bitkilerine ayrılmış durumdadır. Çayır-mera ve yem bitkileri üretimi için ayrılan yatırım ödenekleri toplam Tarım Yatırımları içinde % 0.1 paya dahi sahip değildir. Araştırmalar ihmal edilmiştir. Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Ortaklığının ve bazı Zirai Araştırma Kurumlarının hayvan yemi üretimi konusundaki çalışmaları ihtiyaca cevap vermekten uzaktır.

4.3 Mülkiyet Faktörü : Mera ve Yaylak Hukuku bugünün ihtiyaçlarına cevap veremeyecek durumdadır. Meraların çok büyük bir bölümü Devlete ait olup, kullanım hakkı köy ve kasaba tüzel kişiliklerine devredilmiştir. Hakkın kötüye kullanımını engelleyecek caydırıcı önlem yoktur. Meradan sorumlu olan kişi veya kurum belli değildir. Kullanım hakkına sahip tüzel kişiler merayı koruyucu ve geliştirici önlem almamaktadırlar. Özel kişilere ait olan çayır ve mera arazisinin kullanımı bu şahısların kendi inisiyatiflerine bırakılmıştır. Merayı koruyucu önlem yoktur. Devletin malı olan merayı kaçak olarak sürüp tarlaya çevirenlere eninde sonunda tapu da verilmiştir.

4.4. İslah Çalışmalarını Aksatan Faktörler : Hayvan ıslah çalışmalarının aksamasına neden olan başlıca faktörler şunlardır :

a. Üretim programları ile pazar koşulları arasındaki uyum sağlanamamış, binbir emekle ıslah edilerek verimleri arttırılmış olan hayvanların ürünleri değeri fiyatla satılmadığı için yetiştiriciler yerli hayvanı tercih etmişlerdir. Çünkü, yerli hayvanlar çok ucuza ve hatta bedavaya beslenebilir, fazla sermaye istemez, hastalıklara dayanıklı ve çevreye uyumludurlar. Pazar ve fiyat garantisi olmadığı sürece ıslah çalışmalarında başarı sağlamak mümkün değildir.

b. Beslenme ve bakım koşulları uygun hale getirilmeden, yetiştiriciler eğitilmeden yapılan ıslah çalışmaları beklenen sonucu vermeyecektir.

c. İslah çalışmalarına paralel olarak verim kontrolleri, ana ve yavru sağlığının kontrolü, koruyucu hekimlik ve tedavi hekimliği, ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması işlemleri entegre bir düzen içinde yürütülmelidir. Bu hizmetler etkili ve sürekli biçimde yürütülemediğı için Türkiye'de yüksek verimli damızlık işletmeleri yaygınlaştırılamamıştır.

d. Hayvan ıslah kurumları eleman, tesis ve altyapı bakımından yeterli değildir. İstihdam koşulları uygun olmadığı için bu kurumlar uzman elemanlar için çekici olmaktan çıkmıştır.

e. Suni tohumlama ünitelerinde araç, eleman ve tesis yetersizliği vardır.

4.5. Hastalıklarla Savaşı Zorlaştıran Faktörler : Hayvan hastalıklarıyla savaşı aksatan ve hatta bu sorunu daha da ağırlaştıran faktörler şunlardır :

a. Hizmeti yürüten en alt birim İlçe Veteriner Hekimliğidir. Bu kuruluştaki mevcut 1 Veteriner Hekim ve 1-2 sağlık memuru ile 40-50 köydeki 50-60 bin hayvana hizmet ulaştırmak zordur.

b. 1234 sayılı Hayvan Sağlık Zabıtası Kanunu günün ihtiyaçlarına cevap vermeyecek durumdadır.

c. Hayvan Sağlık Zabıtası hükümlerine uymayan kişiler için caydırıcı önlemler yeterli olmadığı için bir kişinin uyumsuzluğu halinde bütün bölge tehlike altına girmektedir.

d. Meralar ortak olduğu için hastalıklar kolay bulaşmaktadır.

e. Hudutlarda ve yurt içinde hayvan hareketleri alabildiğine artmıştır. Kontrol mekanizması etkisiz ve yetersizdir.

f. Yürürlükteki kanunlara göre devlet pek çok hayvan hastalığı ile mücadeleyi üstlenmiştir. Ancak, bu hizmetlerin pek azını yapabilmekte, devletin yapamadığını şahıslar üstlenme durumunda kaldığı için fiili durum yasal statüye uymamaktadır.

g. Tazminat verilerek imha edilmesi gereken hayvanlar için ayrılan ödenek son derece düşük olduğu için eradikasyon çalışmaları yapılamamaktadır. Zamanla bu hastalıklar iyice yayıldığı için çözüm çok zorlaşmıştır.

h. Aşı, serum ve biyolojik madde üretimi bazan ülkenin ihtiyacına yetmemektedir. Laboratuvarlarda uzman personel sorunları vardır.

i. Hayvan sağlığı alanında kullanılan ilaçlar pahalıdır; ilaçların üretim, kontrol ve satışı hayvan sağlığı ile ilgisi olmayan kişi ve kuruluşların elindedir.

k. Tedavi Hekimliğinin parasal olanakları daha geniş olduğu için koruyucu hekimlik hizmetleri ihmale uğramaktadır.

4.6. Özel Kesimin Örgütlenmesi İle İlgili Faktörler : Hayvancılık işletmelerinin sayılarının çok fazla olması, dağınıklığı ve yapılarının büyük ölçüde farklı olması yüzünden yetiştiriciler çok geç ve güç örgütlenebilmektedirler. Bu nedenle, hayvancılık sektörü devletin ekonomik ve sosyal politikaları içinde gereken ağırlığı kazanamamıştır.

4.7. Kamu Kesiminde Örgütlenme: Hayvancılık ile ilgili kamu hizmetlerinin büyük bir bölümü Tarım ve Orman Bakanlığı içinde örgütlenmiştir. 3203 sayılı kanunun 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9 ve 10 uncu maddeleri bu Bakanlığın görev ve yetki alanına giren konuları Ziraat İşleri, Veteriner İşleri ve Orman olmak üzere üç ana birim içinde ayırt ettiği ve aynı kanunun 20 ve 21 inci maddeleri hangi işlerle hangi mesleklerin uğraşacağını belirlediği halde, bitkisel üretime ağırlık tanıyan politik tercihlerin etkisiyle kurulan yeni kuruluşlar hizmetin bütünlüğünü bozmuş, etkinliğini azaltmış, tekerrürler, rakip kuruluşlar, rakip meslekler ortaya çıkmıştır. Çünkü, hizmet yerine örgüt, kurumun etkinliği yerine mesleğin etkinliği ön plana geçmiştir. Toprak, su ve orman gibi bitkisel üretimin temelini teşkil eden konular Bakanlık

çatısı dışına çıkıp yeni Bakanlıkları oluştururken, hayvancılık ile ilgili birimler, bitkisel üretim örgütleri içinde özümlemek istenmiştir. Bu dönemde, Üniversite-lerimizin ayrı meslek diploması veren ayrı Fakültelerinin aynı bilim dalında eğitim öğretim yaptırın Bölüm, Kürsü, Enstitü ve diğer Akademik kuruluşları açmaları da sorunu biraz daha ağırlaştırmıştır.

5. HAYVANCILIĞIN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN ÖNERİLER :

5.1. Hayvan Beslenmesi Sorunları İle İlgili Öneriler :

a. Erozyonu önleyici her türlü öneriyi titizlikle uyulmalı. Toprağı koruyucu nitelikteki bütün yatırımlara öncelik tanınmalıdır.

b. Çayır-Mera Hukuku günün ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmeli; meraların tahribini önleyici yasal önlemler alınmalı; mera bakımı ve meralarda münavebeli otlatma yöntemi titizlikle uygulanmalıdır.

c. Tarımda kuru nadas yılında Baklagillerden bitkilerin; sulanan arazide Soya Fasulyesi ve Pancar gibi sanayi bitkilerinin münavebe bitkisi olarak ekimi teşvik edilmelidir.

d. Ülkenin bitki florası incelenerek doğal yem bitkilerinin verim durumları incelenmeli; ülke koşulları ile uyumlu yem bitkileri kültürü geliştirilmelidir. Tohumluk verilerek çiftçiler desteklenmelidir.

e. Yem maddeleri fiyatları ile hayvansal ürün fiyatları arasında denge gözetilmelidir.

f. Küspe, balık unu ve et unu gibi protein kaynağı yemlerin ihracatı yasaklanmalıdır.

g. Yem fabrikalarının adedi ve kapasitesi arttırılmalı, kalite kontrolleri daha etkin hale getirilmelidir. Kontrol görevi özerk kuruluşlara verilmelidir.

h. Hayvan besleme, beslenme hastalıkları ve rasyon tanzimi konularında yetiştiriciler eğitilmelidir.

5.2. Hayvan Islahı Konusunda Öneriler :

a. Mevcut yerli hayvanı elden çıkartıp yerine saf kültür ırkları yerleştirmek-tense, melezleme metodları kullanarak yerli ırkları ıslah etme daima tercih edil-melidir.

b. Islah ve teksir programları hazırlanırken bölgelerin doğal ve ekonomik koşulları dikkate alınmalı, 904 sayılı kanuna uygun şekilde hazırlanacak program titizlikle uygulanmalıdır.

c. Islah programları ile koordine bir düzen içinde diğer hizmetler (verim kontrolleri, tescil, sağlık hizmetleri, pazarlama, eğitim v.s.) de zamanında götürülerek ıslah çalışmalarının devamlılığı sağlanmalı, özellikle pazarlama ve fiyat garantileri verilmelidir.

d. Hayvanlardan elde edilen çeşitli ürünlerin (et, süt, yumurta, yapağı, döl) fiyatları ve yem fiyatları arasındaki dengelere dikkat edilmelidir.

e. Canlı hayvan ithalatı ile ilgili tüm yetki ve sorumluluklar Suni-Tabii Tohumlama ve Nesil Kontrol Genel Müdürlüğüne bırakılmalıdır.

f. Yapağı ithalatını firenleyici önlemler almak suretiyle Türk Merinosçuluğunu kısa vadede geliştirmeye çalışmalıdır.

g. Islah programlarında görevli tüm personelin ücret ve istihdam rejimine çekicilik kazandırılmalıdır.

5. 3. Hayvan Sağlığı İli İlgili Öneriler :

a. Yirmi yılı aşkın bir süredenberi Yasama Organlarında ele alınamayan 1234 sayılı Hayvan Sağlık Zabıtası Kanunu acilen değiştirilerek günün ihtiyaçlarına cevap verebilecek düzeye getirilmelidir.

b. Salgın ve paraziter hayvan hastalıkları ile mücadele programları geniş bir alana yaygın, yoğun ve etkin bir şekilde yürütülmeli; mücadele programlarına uymayanlar hakkında caydırıcı önlemler getirilmeli; hayvan hareketlerinin kontrolü, tecrit, karantina, haberleşme ve ulaştırma işlerinde devletin ilgili kuruluşları ile İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Muhtarlıklar daha aktif görev ve sorumluluk almaldır.

c. Hayvan Sağlık Sigortası kurularak Sağlık Hizmetlerinin finansmanına katkı sağlanmalı; etkili ilacı ve aşısı olan bütün salgın ve paraziter hastalıklarla adi hastalıkların mücadele yükü Hayvan Sağlık Sigortasına verilmelidir.

d. Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü eleman, araç, gereç ve ödenek yönünden takviye edilerek yükümlü olduğu görevleri noksansız yapacak güce eriştirilmelidir.

e. Serbest Veteriner Hekimlere sınırlı bir bölgenin koruyucu sağlık hizmetlerini yürütme görev ve sorumluluğu verilmelidir.

f. Sağlık alanında görevli tüm laboratuvarların ihtiyaçlarına öncelik verilmeli, bu laboratuvarların ihtiyacı olan alet, malzeme ve maddelerin ithalinde karşılaşılan güçlükler ve gecikmeler önlenmelidir.

g. Yardımcı sağlık personeli sayısı hızla arttırılmalıdır.

5. 4. Pazarlama, Kredi ve Fiyat Konularında Öneriler :

a. Kredi hacmi hayvancılık sektörünün Milli Gelir içindeki payı ile uyumlu bir düzeye çıkartılmalıdır.

b. Hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması ile ilgili Kamu Kuruluşlarının plasmanları yükseltilecek bu kuruluşların üreticilere yeterli düzeyde avans vermeleri sağlanmalıdır.

c. Hayvancılık sektörü ile ilgili bütün Kamu İktisadi Kuruluşları ile Üretici Kooperatif ve Birlikleri sektörel bir Banka içinde toplanarak bu sektörün kredi ve finansman ihtiyacı üst düzeyde koordine edilmelidir.

d. Hayvansal ürünlerin nakli, depolanması ve değerlendirilmesi ile ilgili altyapı yatırımları, ıslah çalışmaları ile uyumlu şekilde gerçekleştirilmeli; fiyat istikrarı sağlanmalıdır.

e. Canlı hayvan kaçakcılığının yoğun olduğu bölgelerde hudutlarda serbest pazarlar oluşturularak kontrolsüz ihracat önlenmelidir.

f. Hayvansal ürünlerden elde edilen mamul maddelerin standardizasyonuna önem verilmeli; Türkiye'nin belirli yörelerinin isimleri ile anılan özel mamul maddelerin standardı korunmalıdır. Kontrol ve teknoloji geliştirme ile ilgili kamu kuruluşlarına daha geniş yetkiler verilmelidir.

g. Hayvancılık sektöründe vergi mevzuatı basitleştirilmeli, götürü vergi sistemi tercih edilmelidir.

5. 5. Örgütlenme Konusuna İlişkin Öneriler :

a. Hayvancılık sektörünü ilgilendiren ıslah, teksir, hastalıklarla savaş, pazarlama, kredi ve diğer hizmet alanları ile ilgili kamu görevlilerinin integre bir düzen

içinde yürütülmesini sağlamak amacı ile Hayvansal Üretim Sektörü ile ilgili bütün kamu kuruluşları Tarım ve Orman Bakanlığında kurulacak "Hayvancılık Müsteşarlığı" içinde örgütlenmelidir.

b. Hayvancılıkla ilgili kamu hizmetlerinin örgütlenmesinde en alt hizmet birimi ilçe seviyesinden köy seviyesine indirilmelidir. Hayvancılık yapılan her yerleşim biriminde (veya birkaçı bir arada) hayvancılık ile ilgili hizmetleri takip etmekle görevli elemanlar yetiştirmek gereklidir.

c. Hayvancılık kooperatiflerinin ve birliklerinin kuruluşunda bölgenin sosyo - ekonomik altyapı özelliklerini, doğal yapısını, destekçi kuruluşların kapasitelerini ve aralarındaki koordinasyonu dikkate almalıdır.

d. Birlik ve kooperatiflere kredi, pazarlama ve vergi kolaylıkları sağlanmalı; buna karşılık etkinlikleri denetlenmeli, kamu hizmetlerine fiili katkıları sağlanmalıdır.